

Riigikogu otsuse „Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel konfliktijärgsel rahuvalveoperatsioonil Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses, Jordaania ja Süürias“ eelnõu seletuskiri

Sissejuhatus

Käesolev Riigikogu otsuse eelnõu võimaldab panustada kuni kolme kaitseväelasega Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) rahuvalveoperatsioonile UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization) Lähis-Idas. Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi poliitika planeerimise osakonna nõunik Pearu Pirsko (pearu.pirsko@kaitseministeerium.ee) ning vastutav jurist on Kristel Urke (kristel.urke@kaitseministeerium.ee). Eelnõu seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Tölkebüroo eesti keele toimetaja Tiina Alekõrs (tiina@luisa.ee).

UNTSO

ÜRO Julgeolekunõukogu võttis 29. mail 1948 vastu resolutsiooni 50 (1948), kus kutsuti üles lõpetama vaenutegevust Palestiinas ning otsustati, et vaherahu hakkab jälgima ÜRO vahendaja, keda abistavad sõjalised vaatlejad. Esimesed sõjalised vaatlejad sõjalise vaatlusoperatsiooni UNTSO raames saabusid piirkonda juunis 1948. UNTSO on ÜRO esimene rahuvalveoperatsioon, mis keskendub puhtalt vaatlusele. UNTSO operatsioonil on kaks põhifunktsiooni: tagada sõjaline vaatlusvõimekus ÜRO operatsioonidele UNDOF (United Nations Disengagement Observer Force) ja UNIFIL (United Nations Interim Force In Lebanon) ning tagada UNTSO ülemale lävivõimekus püsivaks kohapealseks esindamiseks mandaadiga hõlmatud tegevuspiirkonnas (Egiptus, Israel, Jordaania, Liibanon, Süüria). Operatsiooni peakorter asub Jeruusalemmas ning esindused paiknevad Kairos (Egiptus), Damaskuses (Süüria) ja Beirutis (Liibanon). UNTSO kontingendi väekaitse tagavad teised piirkonnas tegutsevad ÜRO relvastatud operatsioonid UNDOF ja UNIFIL. Lisaks on UNTSO julgeoleku tagamine sihtriikide ülesanne.

UNTSO operatsioonist võtab osa ligi 400 inimest kokku 30 riigist, sealhulgas 14 NATO liikmesriigist. Lisaks sõjalistele ekspertidele tegutseb UNTSO-s tsiviilpersonal. Operatsioonil osalevad sõjalised eksperdid on relvastamata. Sõjaliste vaatlejate ülesanne on jälgida rahu- ja relvastuskokkulepetest kinnipidamist, vältides seeläbi konfliktide eskaleerumist, ning toetada ÜRO teisi operatsioone Lähis-Idas. Läviüksuste ülesanne on esindada UNTSO ülemat mandaadi eri riikides, seirates riikide stabiilsust ja julgeolekuolukorda, ning sellel eesmärgil lävida kohalike riigistruktuuride ja kogukondadega ning teiste rahvusvaheliste organisatsioonide ja esindustega.

UNTSO jaguneb vaatlejate üksuseks Liibanonis (OGL), mis toetab UNIFIL-i Lõuna-Liibanonis, ja vaatlejate üksuseks Golani kõrgendikul (OGG), mis toetab UNDOF-i Golanis. OGG jaguneb omakorda kaheks allüksuseks: vaatlejate üksus Golan–Damaskus (Süüria) ja vaatlejate üksus Golan–Tiberias (Iisrael). Vaatlejad töötavad mitmerahvuselistes meeskondades, mis tähendab, et kõik vaatlustulemused kinnitab vähemalt kaks eri riigist pärit vaatlejat, et tagada tulemuste erapooletus.

Eesti panus

Eesti kui kollektiivsesse julgeolekusse panustav riik jälgib tähelepanelikult Lähis-Idas toimuvat ning sealsete sündmuste julgeolekupoliitilist mõju stabiilsusele Lähis-Idas ja mujal maailmas. 2023. aasta oktoobris toimunud Hamasi rünnak Iisraeli vastu ja sellele järgnenud kõrgendatud julgeolekuolukorra ebastabiilsus regioonis rõhutavad vajadust säilitada Eesti kohalolu UNTSO-s, Ametikohad UNTSO struktuuris (sõjalised vaatlejad, staabiohvitserid eri tasandite staapides, sh analüütikute, missiooniülema abi ja läviülemate abide ametikohtadel) pakuvad võimalust omandada mitmekülgne rahvusvaheline staabitöö kogemus.

Eesti sõjalised eksperdid on osalenud UNTSO operatsiooni koosseisus alates 1997. aastast. Viimastel aastatel on Eesti UNTSO-sse panustanud kuni kolme sõjalise eksperdiga. Alates 2023. aastast on Eesti staabiohvitser olnud teenistuses operatsiooni peakorteris Jeruusalemmas, lisaks panustas Eesti 2023. aastal ühe sõjaliste vaatlejate allüksuse ülemaga. Eesti plaanib 2025. aastal UNTSO-sse panustada ühe kaitseväelasega. Mandaati küsime kuni kolme kaitseväelasega panustamiseks.

Õiguslik alus

Riigisiseses õiguses on osaluse õiguslik alus riigikaitseseaduse (edaspidi *RiKS*) § 30 punkt 2, kuna tegemist on ÜRO põhikirja VI ja VII peatükis sätestatu alusel rahu ja julgeoleku säilitamise või taastamise eesmärgil korraldatava sõjalise operatsiooni või rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ja normidega kooskõlas oleva muu sõjalise operatsiooniga. Tulenevalt *RiKS*-i § 34 lõikest 1 otsustab Riigikogu Kaitseväge kasutamise rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil eraldi otsusega.

Panustamisega seotud kulud

2025. aastal on operatsioonil UNTSO osalemisega seotud Kaitseväge kulude maht hinnanguliselt 54 865 eurot (käibemaksuta), mis kaetakse Kaitseministeeriumi valitsemisala eelarvest.

Eelnõu kooskõlastamine

Vabariigi Valitsuse istungile esitatav eelnõu on kooskõlastatud Justiitsministeeriumi, Välisministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga ning arvamuse on avaldanud Kaitsevägi.